

Сергєєва Ю.Ж.,
студентка 1 курсу спеціальності СЗ, ФНБПМВ
Науковий керівник: **Шевчук А.В.,** доктор історичних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

СПАДЩИНА ТЕТЧЕР У СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ

У сучасній міжнародній політиці спадщина Маргарет Тетчер залишається помітною та впливовою. Перша жінка на посаді прем'єр-міністра Великої Британії (1979–1990 рр.), відома як «Залізна леді», вона провела радикальні політико-економічні реформи, що отримали назву «тетчеризм». Її жорсткий лідерський стиль і консервативна ідеологія не лише змінили обличчя самої Британії, але й започаткували глобальний поворот до ринково-ліберальної моделі розвитку. Нещодавнє сторіччя від дня її народження знову привернуло увагу до ролі М. Тетчер у світовій історії, адже суперечки навколо оцінок її діяльності не вщухають і сьогодні [2].

Політична філософія М. Тетчер, тетчеризм, ґрунтувалася на дерегуляції економіки, зменшенні ролі держави та масовій приватизації [2]. Рішуче обмеживши вплив профспілок і державний контроль, вона стимулювала розвиток приватного сектору та підприємництва. Цей досвід швидко набув міжнародного резонансу: у 1980–1990-х рр. багато країн перейняли практики, подібні до тетчеристських, у ході неоліберальних реформ і «шокової терапії». М. Тетчер декларувала кінець ери застою: вона стверджувала, що врятувала Британію від «соціалістичного занепаду» і разом із однодумцями у США довела історичну перевагу нового курсу [4]. Її вплив на політику західних держав став одним із ключових чинників утвердження ринкової орієнтації та переосмислення ролі держави наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття [1]. У сучасній глобальній економіці багато принципів, які пропагувала «залізна леді», – від свободи ринків до зниження соціальних витрат – стали частиною мейнстріму. Водночас внутрішні наслідки тетчеризму, такі як зростання безробіття і соціальної нерівності в Британії, продемонстрували суперечливість цього курсу та застерегли інші країни щодо соціальної ціни радикальних реформ [1; 2].

На міжнародній арені Маргарет Тетчер зарекомендувала себе як твердий і принциповий лідер. У розпал холодної війни вона стала близькою союзницею

американського президента Рональда Рейгана – разом вони визначали геостратегічний курс західного світу у 1980-х рр. [2]. М. Тетчер послідовно підтримувала НАТО, відстоювала необхідність сильної оборони та безкомпромісно протистояла комуністичному блоку. Її рішучість, зокрема, проявилася під час Фолклендської війни 1982 р., коли Великій Британії вдалося військовим шляхом захистити свої заморські території – ця перемога зміцнила її міжнародний авторитет і продемонструвала здатність західних демократій твердо відповідати на виклики [2]. Багато дослідників вважають, що безкомпромісна позиція Тетчер щодо СРСР та її підтримка реформаторських зусиль М. Горбачова прискорили завершення холодної війни і перехід до нового світового порядку. На європейському напрямі вона зайняла скептичну позицію стосовно поглиблення євроінтеграції: виступала проти надмірного посилення наднаціональних структур ЄС і відмовилася приєднатися до проєкту єдиної європейської валюти [6]. Згодом саме її риторика про суверенітет та економічну самостійність лягла в основу євроскептичного крила британської політики, що десятиліттями потім проявилася у дебатах навколо Brexit. Таким чином, у сучасній міжнародній політиці простежується тривалий «атлантичний» курс, який пов'язують з ім'ям М. Тетчер: історики зазначають, що після неї зразком сильного британського лідера стало орієнтування на союз із США швидше, ніж на Європу [6]. Вплив цього підходу виходить за межі Британії – багато консервативних політиків інших країн наслідували тетчерівську модель тісної співпраці з Вашингтоном і жорсткої антикризової риторики.

Попри успіхи, міжнародна діяльність Маргарет Тетчер мала і суперечливі сторони, які вплинули на оцінку її спадщини у світі. Вона послідовно виступала проти санкційної ізоляції Південно-Африканської Республіки за режим апартеїду, вважаючи за краще політику діалогу – фактично це означало відмову підтримати боротьбу проти режиму расової дискримінації. Більше того, М. Тетчер називала Африканський національний конгрес Нельсона Мандели «терористами», що нині розглядається багатьма як стратегічна й моральна помилка [5]. Крім того, вона підтримувала дружні стосунки з чилійським диктатором Аугусто Піночетом – називала його людиною, яка «принесла

демократію Чилі», – навіть коли той перебував під слідством за злочини свого режиму [5]. Така поблажливість до авторитарних лідерів пояснювалася логікою холодної війни (Піночет підтримав Британію у Фолклендському конфлікті, а режим ПАР бачили як союзника проти СРСР), але нині ці епізоди кидають тінь на міжнародну репутацію «залізної леді». Представники глобального Півдня і правозахисники часто згадують ці факти, стверджуючи, що Тетчер подекуди опинилася «не на тій стороні історії» у боротьбі за свободу й права людини. Таким чином, її образ за межами Заходу залишається неоднозначним: якщо у США та Західній Європі її шанують як символ антикомуністичної боротьби та економічних реформ, то в багатьох країнах, що пережили колоніалізм і диктатури, про неї пам'ятають і критичні моменти її політики.

Постать Маргарет Тетчер посідає важливе місце в історіографії кінця ХХ ст., викликаючи жваві дискусії серед науковців. Як влучно зауважив британський історик Девід Кеннадайн, «Тетчер за життя зневажала консенсус – і цілком закономірно, що після смерті про неї теж немає консенсусу» [6]. Її спадщина поляризує думки: прихильники вважають, що вона відродила британську економіку та зробила внесок у крах комунізму завдяки непохитності переконань, тоді як опоненти звинувачують її в тому, що та сама непохитність завдала суспільству болю через соціальну жорсткість реформ [6]. Історики порівнюють масштаб змін, здійснених «залізною леді», з епохальними трансформаціями минулого. Зокрема, проводять паралелі з англійським реформатором Генріхом VIII, наголошуючи, що суспільні зрушення 1980-х рр., як і релігійна реформація XVI ст., були персоніфіковані сильним лідером і мали незворотний характер [6]. Її ім'я стало загальною назвою політичного курсу: «тетчеризм» увійшов до лексики світової політичної думки як синонім радикального перегляду повоєнного консенсусу. Показово, що сама Маргарет Тетчер визнавала довгостроковість свого впливу навіть на опонентів – коли її запитали про найбільше досягнення, вона відповіла: «Тоні Блер» (тобто створення оновленої лейбористської партії “New Labour”)[6]. Цей афоризм підкреслює, що політика Тетчер змінила самі основи британського політичного спектру: навіть прийшовши до влади, лівоцентристський уряд Блера фактично

зберіг фундаментальні ринкові реформи 1980-х рр. У подальші десятиліття більшість західних демократій так чи інакше діяли в руслі парадигми, сформованої за правління Тетчер, – про що свідчить хоча б те, що покоління політиків, вихованих у 1980-ті рр., часто виявлялися більш «тетчеристськими», ніж сучасники самої М. Тетчер. Водночас спадщина «Залізної леді» не є статичною: нинішні політичні процеси змушують переосмислювати її значення. Приміром, у Великій Британії консервативна партія в 2010-х рр. розпочала дискусії про необхідність м'якшої соціальної політики на противагу жорсткому курсу 1980-х рр., а праві популістські рухи у світі іноді відходять від класичного тетчеризму, пропонуючи більш протекціоністські та ізоляціоністські підходи. Показово, що сторіччя від дня народження Маргарет Тетчер у 2025 р. залишився майже непоміченим у середовищі сучасних правих – оглядачі зазначають, що політична правиця сьогодні суттєво відійшла від ідейної лінії М. Тетчер і Р. Рейгана [3]. Усе це свідчить про складність і багатогранність тетчерівського спадку, який продовжує еволюціонувати.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що спадщина Маргарет Тетчер у сучасній міжнародній політиці є глибокою і багатоаспектною. По-перше, її економічні ідеї та політика тетчеризму суттєво вплинули на формування глобального неоліберального порядку денного, заклавши основу для ринкових реформ у багатьох країнах. По-друге, її стиль лідерства і зовнішньополітичні пріоритети – від безкомпромісної оборони західних цінностей у холодній війні до особливих відносин з США – стали орієнтиром для цілої плеяди наступних політиків. По-третє, постать «залізної леді» стимулювала переосмислення ролі жінок у великій політиці, надихнувши нове покоління жінок-лідерів по всьому світу на рішучість і незалежність. Водночас спадщина Тетчер залишається об'єктом активних дискусій: історики й нині оцінюють її внесок неоднозначно, вказуючи на видатні досягнення в реформуванні економіки і зміцненні міжнародних позицій Заходу, але й не забуваючи про соціальні втрати та моральні дилеми її курсу. У підсумку, феномен Маргарет Тетчер продовжує жити в політичному та науковому дискурсі ХХІ століття – як

приклад того, як сила ідей та особистої волі державного діяча здатні змінити хід історії.

Список використаних джерел

1. 100 років Маргарет Тетчер: спадок «залізної леді» Великої Британії. *Mezha. Новини України*. 13.10.2025. URL: <https://lnk.ua/9eoPObdVp>
2. Сто років Залізній леді: яким був шлях Маргарет Тетчер – першої прем'єрки Великої Британії. *Високий Замок*. 13.10.2025. URL: <https://lnk.ua/J4PRm2RVz>
3. Філіппов А. Як Трамп руйнує політичну спадщину правих і чи є шанс на розворот. *Європейська правда*. 18.11.2025. URL: <https://lnk.ua/dNYKZ0ReM>
4. Ideology in politics: reflections on Lady Thatcher's legacy. *IPPR*. URL: <https://lnk.ua/BNEMEPnNG>
5. Tharoor I. Margaret Thatcher's Foreign Policy: Was the Iron Lady on the Wrong Side of History? *Time*. 08.04.2013. URL: <https://lnk.ua/zN2Kq3Y47>
6. What is the nature of Margaret Thatcher's legacy? *HistoryExtra* (BBC History Magazine). 2013. URL: <https://lnk.ua/R4aMzWZ4J>